

Viabilitatea literaturii și sensul lumii

Complementaritatea viziunii realiste (și imediate) asupra literaturii și a necesității dezvoltării unei responsabilități care să aparțină în mod esențial scriitorului unește, în punctul de întâlnire dintre aceste două coordonate, un fascicul de posibilități de angajare profundă a literaturii în lume. Chiar și în textura clivajelor, unde am crede că putem intui cedarea literaturii unei mișcări de neîncredere față de ea însăși, continua resemnificarea a valorii sale interrogative – prin care prezentul literaturii se concentrează pe propria forță de a pune întrebări, adesea totale, și pe încercarea de a răspunde la întrebările pe care și le pune lumea, totodată – justifică autoproiectarea literaturii în sens opus alterității.

Fapt riguros confirmat de cel mai recent volum al eseistei și prozatoarei Ioana Pârvulescu, intitulat *Cartea întrebărilor* (Editura Humanitas, București, 2010), ale cărui premise, surprinzătoare și seducătoare, în același timp, se coagulează în chiar prelungirea unei confesiuni a autoarei: „Uitându-mă în urmă, constat că literatura nu m-a plictisit niciodată și nici nu m-a dezamăgit. M-au decepționat zeci, poate sute de cărți, mii de pagini neinspirate, dar nu literatura. Am impresia că, dintre multele bunuri perisabile ale vieții, are termenul de garanție cel mai generos”. În jurul realității centrale a volumului – așadar, discreditarea sentimentului literaturii resimțite ca spațiu deceptiv (întrucât doar cei care se plasează în afara literaturii ar putea să o circumscrie culturii eșecului, nejustificabil, însă, cu siguranță) – sunt dispuse variații și împeștriri ce converg spre revelarea statutului privilegiat pe care îl are, pentru Ioana Pârvulescu, apropierea literaturii ca rețea de *aporturi dialectice*: „Intenția mea este una de explorator. Să ajung în punctele cele mai înalte sau mai ascunse ale textului literar și să le fac accesibile oricui are bunăvoința de a citi, să descopăr acele zone care fac din literatură un univers numai bun de explorat. [...] Voi încerca să fiu și ghid, și arheolog, și reporter de la fața locului”.

Și care ar fi cea mai însuflețită modalitate – pentru scriitoarea decisă să își însușească rolul și riscurile sondării unui pământ al făgăduinței confecționat din opere literare, fără să se abandoneze tentației de a-i imprima neutralitatea unui *no man's land* – de a conjuga, regăsi, recompune și mai ales împărtăși spectacolul vertiginos oferit de *pendularea repetată între viață și text*, dacă nu *schimbul epistolar de opinii*? În primul rând, deoarece corespondența generează un flux de *colocvialitate unificatoare*, ansamblu de cercuri împletite, constituind un bun pretext pentru inserarea și difuzarea perspectivelor, teoriilor, concepțiilor, impresiilor de tot soiul; în ceea ce o privește pe Ioana Pârvulescu, corespondența reprezintă totodată *deschidere pentru adresarea de întrebări*, despre literatură și viață, unor destinatari de care este legată prin afinități electivă, deopotrivă unor personalități cultu-

rale și literare proeminente și cititorilor – și, de ce nu, literaturii înseși. Apoi, dezideratul *afirmării autenticității* antrenează, în epistolă, concretizarea unei *realități a evenimentului* consemnat, punct în care eventuala inocență a interpretărilor este disimulată. Autoarea *Cărții întrebărilor* notează că, *de dragul autenticității*, a păstrat forma foiletonistică a scrisorilor, luându-și, totuși, libertatea de a opera intervenții redacționale, dând prioritate coerenței materialului.

Spre deosebire de alte două epistolare românești recent publicate, *Scrisorile de la Olănești* ale lui Alexandru Mușina și *Scrisori către fiul meu*, de Gabriel Liiceanu, „epistolare cu un singur sens”, după cum observă Dragoș Varga într-un articol, corespondența Ioanei Pârvulescu este construită sub forma unei serii de focare la nivelul inițierii unor *dialoguri posibile*, din care fășnesc, în direcții multiple, întrebări reactualizate prin dezbateră cu inteligență, pigmentată de ironie subtilă, a subiectelor literare în pliurile cărora se încolăcesc, pe parcurs, noi și noi *întrebări-provocare*. *Cartea întrebărilor* adună douăzeci și patru de scrisori reunite sub genericul „Despre literatură, cu bucurie”, majoritatea datând, conform autoarei, din anul 2009, acestora adăugându-li-se și câteva din 2010.

Demersul Ioanei Pârvulescu este ghidat, pe de o parte, de garanția lecturii definită ca act vital, de bucuria francă a cititului, iar pe de altă parte de contragreutatea *savoir-faire*-ului vieții, delimitându-se trei zone distincte ale cărții: *Din literatura română, Literatura universală, Întrebări legate de carte și viață*. Printre cele mai reactive întrebări se numără „Mai avem azi un Maiorescu?”, „Ce visa Macedonski?”, „Este Ion Barbu șaradist?”, „Cere inteligența și bunătate?”, „Care evanghelist scrie cel mai bine?”, „Care e examenul de maturitate la scriitori?”, „Ce punem în raftul doi?”, „Cum refuzi un manuscris?” sau „Sunt cărțile în stare să ne consoleze?”. Cât despre alegerea interlocutorilor, unii dintre ei de calibrul egal sau aproape egal cu cel al autoarei, alții mai puțin – criticii literari de azi, caragialofili și caragialofobii, Rodica Zafiu, Nicolae Manolescu, Șerban Foarță, membrii cenaclului Lovinescu, Gabriel Liiceanu, Mircea Cărtărescu, studentele de la Litere, Adriana Babeți, Andrei Pleșu ș.a. –, aceasta nu este deloc întâmplătoare, fiecare dintre destinatari dezvoltând, în accepția Ioanei Pârvulescu, un interes semnificativ, din punct de vedere literar, pentru subiectul propus sau o legătură constantă cu subiectul.

Fără să taie vreodată firul circumferențial al expunerii cu dezvoltarea unor digresiuni teoretice prolixă, vocea autoarei se autocenzurează în articularea neprevăzutului răspunsurilor trasate de ea însăși la semnele de întrebare ridicate. Alteori, edificațiile în legătură cu subiectul literar ales sunt numai schițate, servind la pluralizarea semnificațiilor și perspectivelor, departe

de a le epuiza sau închide. Volatilizarea oricărei nuanțe de stereotipie a interpretărilor, insolitul detaliilor, fie biografice, fie literare, neașteptata noutate a întrebărilor, precum și atingerea unor zone de interes mai puțin abordate în decursul timpului de cercetarea literară sau care sunt aproape despuiate de revalorificări în contemporaneitate, fac unghi cu puterea de atracție a *Cărții întrebărilor*, cu jocul cardinal al fascinației polarizat în rândul cititorilor.

Reținem, de exemplu, odată cu preocuparea Ioanei Pârvulescu pentru sfârșitul de secol XIX și primele decenii ale secolului XX, reluarea traiectoriei impredictibile a impunerii noțiunii de *seninătate* de către Titu Maiorescu în epoca sa, ca semn al superiorității intelectuale, marca stabilității unor timpuri matriciale, răsturnarea modelului pașoptist care miza pe sentiment (entuziasm sau dezamăgire), în „Mai avem azi un Maiorescu?“, fascinația autoarei pentru paradoxul naturii și destinului literar ale lui Caragiale și reconstituirea liniilor acestuia prin obiectivul *poeziei lui Caragiale* și a epocii sale („Ce primește Caragiale de la epoca lui?“), demitizarea speculațiilor configurate la adresa lui Macedonski de oprobriul public, declanșat de epigrama împotriva unui „pretins poet“, în care lumea a imaginat reprezentarea lui Eminescu („Ce visa Macedonski?“), reproducerea corespondenței inedite dintre Alexandru Vlahuță și muzicianul Dumitru-Georgescu Kiriac („Cum se împacă literații cu muzicienii?“), interesul autoarei pentru înțelegerea corectă a cuvântului *Plumb* și a poemului cu același titlu, cărora le consacră o analiză semantică minuțioasă („Ce înseamnă *plumb*?“), contextualizarea manierei uimitoare în care Mihail Sebastian a ajuns să scrie teatru în urma unui pariu și repovestirea experienței relatate de Leny Caler, femeia de care dramaturgul era îndrăgostit, în memoriile ei intitulate *Artistul și oglinda* („Mai ține azi teatrul lui Sebastian?“), disecarea simi-

litudinilor și diferențelor identificate între cele patru Evanghelii, pe linie comparatistă, autoarea sugerând în finalul scrisorii răspunsul la întrebarea „care dintre cei patru evangheliști se dovedește cel mai convingător, *literar* vorbind?“ („*Care evangelist scrie cel mai bine?*“), sudarea lanțului trucerilor narative reperabile în textul dialogurilor lui Platon, *Banchetul* și *Atlantida* („Ce i s-a spus lui Platon?“), semnalarea sedimentării a două semnificații contradictorii în locul de pivotare condensatoare dintre *poezie* și *roman* – în timp ce poezia traduce o fulgurație a lumii, *un limbaj propriu*, romanul se conformează propriilor reguli formale, reprezentând „o construcție așezată, înnodată la capete“ – („Care e examenul de maturitate la scriitori?“), paralelismul dintre complexul de calități cerute medicilor de Hippocrate (aptitudine, educație, morală, studiu permanent, iubire de muncă, de oameni și de sănătate) și virtuțile criticului literar („Ce înseamnă *malpraxis*?“) sau justificarea alegerii unui model de viață de către autoare, constând într-o combinație Alecsandri – Maiorescu – Caragiale („Ce model aveți?“).

La fel de adevărat ca faptul că intuițiile autoarei sunt impregnate cu un acut simț al discernerii, ceea ce le fixează viabilitatea este și posibilitatea identificării fiecărei întrebări în parte cu o sămânță, cu un germene care se divizează, grefează, proliferază, care nu se dezvoltă din solul enunțării absolute, nu avansează decât la plural și, mai înainte chiar de a însemna, *diseminează*. Astfel, niciun răspuns, dat la semnele de întrebare puse de autoare, nu suprimă eventualitatea supleanței, a actualizării întrebării de o altă minte iscoditoare, râvnită ca participant la dialog.

Ioana Pârvulescu, *Cartea întrebărilor*,
București, Editura Humanitas, 2010